

Kristjani v Iraku: Poročilo

Iraški kristjani predstavljajo eno najstarejših krščanskih skupnosti. Za nazornejšo predstavo si lahko zamislimo, da je v času, ko je okoli leta 1000 krščanstvo v Evropi šele dosegalo severne in vzhodne meje celine, na območju Mezopotamije živela že vsaj štirideseta generacija kristjanov. Stoletja prevlade islama, težavna zgodovina neprestanih spopadov za to ozemlje, naravnih katastrof ter v zadnjem času tudi množično izseljevanje so nekdanje cvetoče skupnosti številčno omejili na versko in narodno manjšino. Danes doživljajo novo katastrofo, ki jih lahko povsem izniči. Od letošnjega junija v Mosulu in njegovi okolici, na Ninivski ravnici, po skoraj 2000 letih nedelje prvič minevajo brez krščanskih bogoslužij. Protikrščanski (in nasploh protimanjšinski) ukrepi t.i. "Islamske države", ki so za nekaj časa usmerili pozornost svetovnih medijev na iraške kristjane, so zanje le zadnji (upamo, da ne tudi poslednji) udarec, saj preganjanje potencirano narašča že od ameriškega napada na Irak leta 2003. Prganjanje, ki po določilih mednarodnega prava pridobiva vse poteze genocida.

TEŽAVNA ZGODOVINA, PREIZKUŠENE SKUPNOSTI¹

Krščanstvo se je na območje Sirije in zgornje Mezopotamije razširilo že zelo zgodaj, morda že v apostolski dobi. Prebivalci tega območja so govorili vzhodno različico aramejskega jezika, razširjenega po vsem Bližnjem vzhodu,² in so tako bili jezikovno in kulturno blizu prvim kristjanom. Iz aramejščine se je skozi stoletja razvil klasični sirski jezik, ki je postal tudi liturgični jezik krajevnih Cerkva. Glavni središči širjenja sta bili mesti Edesa (danes Şanlıurfa v

Turčiji) ter Arbila (danes Erbil, glavno mesto iraškega Kurdistan) v zgornji Mezopotamiji ali Asiriji). Ozemlje je bilo v prvih stoletjih neprestani predmet spora med rimskim (kasneje vzhodnorimskim oz. bizantinskim) cesarstvom in perzijskimi dinastijami, Parti oz. od 3. stoletja dalje Sasanidi. Slednji so stremeli k oživitvi zoroastrske religije in so večkrat sprožili prganjanja kristjanov, ki so jih videli kot naravne zaveznike sovražnega imperija, ki je v tem času prevzel krščanstvo. Kot bomo videli, se je ta vzorec v zgodovini večkrat ponovil. Zaradi odrezanosti skupnosti in pritiskov oblasti izven rimskega cesarstva,

napetosti med posameznimi patriarhati ter teoloških sporov v 5. stoletju so se kristjani v Mezopotamiji sčasoma ločili od preostale Cerkve. Cerkev na območju sasanidske Perzije (z vzhodnosirskim jezikom, liturgijo in izročilom) je ustanovila samostojen patriarhat s sedežem v Selevkiji-Ktezifonu in prevzela zmerno nestorijansko diofizitsko teologijo; v rimskem delu pa so sirsko govoreči kristjani (zahodnosirskega jezika, liturgije in izročila) z delovanjem monofizitsko usmerjenih Jakoba Baradeja in patriarha Severa postali del samostojne Sirske ortodoksne cerkve s sedežem v Antiohiji.³ Naslednja stoletja so prinesla prvo obdobje razcveta in bogate misijonarske dejavnosti, ki je segala vse do Kitajske.

Z arabsko osvojitvijo so vse krščanske skupnosti na Bližnjem Vzhodu prišle pod nadoblast islamskega kalifata. Čeprav so še nekaj stoletij predstavljali večinsko prebivalstvo na širokih območjih, so kristjani izgubili vso politično moč, podvrženi so bili sistemu *dhimmi*, ki je zahteval plačilo posebnega davka, prepovedal gradnjo cerkva in opredelil zunanje znake ločenosti (obleka, ponekod obvezno znamenje križa). Kljub omejitvam so krščanske skupnosti v času zlate dobe abasidskega kalifata še naprej cvetele, z bogato teološko, znanstveno in misijonarsko dejavnostjo. Patriarhi Cerkve na Vzhodu, ki so sedež prenesli v Bagdad, so bili v tem času ugledni obiskovalci dvora ter zastopniki vseh kriszjanov v kalifatu, izobraženi kristjani pa cenjeni zdravniki in učenjaki. Zaradi prehajanja v islam, politične šibkosti in drugih omejitev je število kristjanov vseeno upadalo. Pregarjanja so bila sicer na začetku bolj lokalne narave in jih je osrednja oblast zavirala. S propadanjem kalifata od 10. stoletja dalje so se množili tudi napadi na kristjane. Manjšinske verske skupnosti so bile tarča nezadovoljnih množic in pripravnih grešni kozel za oblast, ki je povečini prešla v roke turških vojaških poveljnikov (Seldžukov). Po kratkem obdobju olajšanja v času mongolskih osvajanj (nekaj mongolskih plemen je že bilo krščanskih) je 14. stoletje

prineslo do tedaj najhujšo katastrofo, posebej v času Timurlenka, ki je sistematično uničeval krščanske skupnosti s poboji, uničevanjem vasi ter požiganjem cerkva in samostanov, pri čemer se je izgubil tudi večji del njihove izjemne literarne in umetniške dediščine. V istem obdobju so prebivalstvo zdesetkale še epidemije kuge, za katero so večkrat okrivili prav kristjane (kot v Evropi Jude). Nekdaj številčna in dejavna Cerkev na Vzhodu se je obdržala le še v goratem območju zgornje Mezopotamije med Mosulom, jezerom Van in jezerom Urmija. Sedež patriarhata je bil prestavljen v mesto Alkoš na Ninivski ravnici (severno od Mosula), položaj patriarha pa je postal deden in je prehajal s strica na nečaka. V tem času je tudi Sirska ortodoksna Cerkev preselila svoj sedež iz Antiohije v notranjost, v samostan Mor Hananjo blizu Mardina (danes v Turčiji).

Ponovno širjenje skupnosti je omogočilo obdobje relativnega miru pod oblastjo Otomanskega imperija, ko so posamezne skupnosti na verski podlagi uživale določeno mero avtonomije pod vodstvom cerkvenih struktur (*milet*). Asirska cerkev je v tem obdobju doživljala več delitev, ki so bile posledica sporov glede imenovanja patriarha. Skupina, ki je nasprotovala dedovanju naslova, je leta 1552 izvolila protipatriarha Janeza Sulako, ki je kot Mar Šimun VIII. naslednje leto v Rimu stopil v unijo s Katoliško cerkvijo in dobil naslov patriarha Kaldejcev s sedežem v Amidi (Diyarbakir ob Tigrisu v Turčiji). Unija je doživela nekaj prekinitev, a je bila utrjena na prehodu v 19. stoletje, ko se ji je pridružil še patriarh v Alkošu. Izven unije je ostala le linija patriarhov v Kočanisu (Konak v Turčiji), iz katere izhaja današnja Asirska cerkev. S Katoliško cerkvijo se je združil tudi del Sirske ortodoksne cerkve. Kristjani, ki jih povezuje uporaba sirskega jezika v liturgiji, so še danes razdeljeni med štiri glavne skupine: Asirsko cerkev Vzhoda, Kaldejsko katoliško cerkev, Sirsko ortodoksno ter Sirsko katoliško cerkev.

V 18. in 19. stoletju so krščanske skupnosti na tem območju doživljale hitro rast. Obenem

so v hitro propadajočem Otomanskem imperiju začele naraščati napetosti. Arabski in turški nacionalizem sta po zgledu evropskih trendov težila k izgradnji nacionalne države, pri čemer je bila glavna ovira prav verska in narodnostna razdrobljenost; s tem je v krizo zapadel tudi sistem *miletov*. Kristjani so bili v vseh pogledih drugorazredni državljani, čeprav so imeli bistveno višjo raven izobrazbe in so bili tudi ekonomsko zelo uspešni. V tem času se je kljub razdrobljenosti v več denominacij oblikovala njihova zavest o skupni narodni identiteti, ločeni od arabske, turške in kurdske, čeprav je vse skupnosti niso sprejele za svojo.⁴ Po zgledu balkanskih narodov so v drugi polovici 19. stoletja začeli zahtevati več neodvisnosti, pri čemer so jih podpirale evropske velesile. Vse to je krepilo nezaupanje in sovraštvo večinskega prebivalstva. V tem času so med asirskimi kristjani v turškem imperiju intenzivno delovali predvsem Britanci. Pri svojem širjenju vpliva na Kavkazu in v Perziji jih je kot možne zaveznike videla tudi ekspanzionistično usmerjena Rusija. Z besedami Wilhelma Bauma: "Evropske kolonilane sile, Francija in Anglija, tako kot caristična Rusija, so sirsko krščanstvo uporabljale kot instrument svoje *machtpolitik* na Orientu. Usodo Cerkve na Vzhodu je usmerila ta nova oblika kolonializma. Ob začetku 20. stoletja so vzhodnosirski kristjani postali figurica v politiki velikih evropskih sil in njihovih Cerkva."⁵ Kristjani so bili hkrati žrtve spopadov med Perzijo in Otomanskim imperijem. Tako je l. 1743 perzijski šah Nadir oplenil Alkoš, pri čemer je bilo pobitih mnogo prebivalcev, ter uničil samostan Raban Hormizd, stoletni sedež patriarhov.

V štiridesetih letih 19. stoletja so izbruhnili konflikti med kurdske poveljniki, ki so skušali pridobiti večjo samostojnost proti oslabljeni otomanski oblasti, ter asirskimi kristjani. V letih 1843 in 1846 so kurdske čete sprožile prvi val pobojev v okolici mesta Hakkari (danes v Turčiji), ker so asirski kristjani zavrnil sodelovanje pri njihovem uporu. Zaradi pritiska zahodnih sil je nato

posredovala otomanska vojska. Sultan Abdul Hamid II. je v želji, da bi zopet povezal razpadajoči imperij, podpiral ideologijo panislamizma. Da bi pomiril kurdske upore na vzhodu, je podelil poluraden status njihovim četam in jim pustil proste roke glede krščanskega prebivalstva. V letih 1894-96 je bilo med t.i. hamidskimi poboji na območju današnje vzhodne Turčije med Urfo in Diyarbakırom poleg množice Armencev pobitih tudi okoli 25.000 asirskih kristjanov različnih denominacij. Katastrofa se je stopnjevala v času prve svetovne vojne, ko je otomanska vojska, ki je v vojno stopila na strani centralnih sil, s pomočjo kurdske čet začela načrtno uničevati krščanske skupnosti, ki jih je videla kot zaveznike Rusije in Velike Britanije. Asirci so s pomočjo oborožitve ruske vojske pod vodstvom generala Agha Petrosa uprli in dosegli nekaj uspehov proti turški vojski, a so bili zaradi ruskega umika in izstopa iz vojne ter izostanka obljubljenе pomoči Britancev na koncu poraženi. V nekaj letih je zaradi pobojev, bolezni in izčrpanosti med dolгим begom umrlo okoli 300.000 asirskih kristjanov, kar je po nekaterih ocenah predstavljalo polovico njihovega števila. Posebej na udaru so bila območja Tur Abdina, Kočanisa in okoli jezera Urmija v Perziji, od koder so preživeli bežali v zbirna taborišča v današnji Siriji in Iraku (v okolici Bagdada in Alkoša). Posebej je bila prizadeta Asirska cerkev Vzhoda, ki je izgubila tretjino pripadnikov ter večino duhovnikov in voditeljev, za nameček pa še svoje matično ozemlje v okolici Kočanisa. Ob koncu 19. in na začetku 20. stoletja so tako asirski kristjani doživeli genocid, ki se lahko primerja le še z uničevanjem v času Timurlenkovih pohodov.

Po prvi svetovni vojni so si ozemlje propadlega otomanskega imperija razdelile zmagovite sile. Na ozemlju nacionalistične Turške republike so se asirski kristjani ohranili le sporadično, načrti za ponovno naselitev v njihovo domovino so propadli. Večina jih je ostala v Siriji pod francoskim mandatom ter v Iraku pod hašemitsko kraljevino, ki

so jo obvladovali Britanci. V Iraku so Asirci sestavljali večino britanske najemniške vojske (Iraq Levies) in so pri Društvu narodov zahtevali vsaj delno neodvisnost ali preselitev celotne skupnosti na nevtrarno ozemlje. Sovražnost kurdskega in arabskega prebivalstva do njih se je stopnjevala po arabskem upor, ki so ga pomagali zatreti tudi asirski vojaki. Leta 1933 je iraška vojska v vasi Simele in okolici, ki so jo naseljevali begunski asirski kristjani, zagrešila množične poboje (skupno okoli 3000 ljudi). V naslednjih letih je moral patriarh Asirske cerkve Vzhoda skupaj s številnimi verniki zapustiti Irak in se je nazadnje naselil v ZDA v Chicagu, kjer je še danes sedež patriarhata. Asirski najemniški vojaki so igrali veliko vlogo tudi med drugo svetovno vojno, ko so pomagali Britancem premagati iraško vojsko, ki se je povezala z nacistično Nemčijo, ki je tako skušala dobiti dostop do z nafto bogatih območij.

Leta 1954 je britanska vojska zapustila Irak in razpustila asirsko najemniško vojsko. V šestdesetih letih so na začetku vladavine režima stranke Baas manjšinske skupnosti pridobile več pravic, vključno s poukom v sirskega jezika na območjih, kjer so bili kristjani v večini, vendar brez politične avtonomije. V 70. letih pa je Sadam Husein začel s programom arabizacije in prekinil podpiranje manjšinskih kulturnih ustanov. Število kristjanov v Iraku je začelo naglo upadati, predvsem zaradi pospešene emigracije v zahodne države. Njihovo skupnost sta v osemdesetih letih prizadeli tudi iraško-iranska vojna ter operacija Al-Anfal, med katero je režim s kemičnim orožjem uničeval kurdske in asirske vasi na severu države. Ob ameriškem napadu na Irak leta 2003 je po ocenah v Iraku živelo še 1-1,5 milijona kristjanov različnih denominacij.

OD LETA 2003 DO DANES: PORAJAJOČI SE GENOCID⁶

Medetnično in medversko nasilje na ozemlju Iraka je po ameriškem vdoru

v Irak in po strmoglavljenju režima Sadama Huseina strmo naraslo. Tri prevladujoče skupine v Iraku, šiitski Arabci, ki prevladujejo na jugu države, sunitiski Arabci z večino v osrednjem delu ter Kurdi na severovzhodu države, se bojujejo za prevlado, pri čemer jih podpirajo različne regionalne in svetovne sile. V tem spopadu so najbolj na udaru manjše skupnosti, ki jih večje izrinjajo v boj za nadzor nad z nafto bogatim ozemljem: asirski kristjani, Jazidi, Turkmeni, Šabaki ter nekaj manjših skupin. Med temi so ogroženi predvsem Asirci in Jazidi, ki so poleg narodne še verska manjšina. Medtem ko so spopadi med suniti, šiiti ter Kurdi obojestranski, pa gre pri manjšinah v glavnem za enostransko nasilje in dobiva vse razsežnosti genocida po določilih mednarodnega prava.⁷

Po poročilu Asirskega sveta Evrope je bilo med aprilom 2003 in marcem 2012 v napadih ubitih več kot 400 kristjanov.⁸ Prednostne tarče so politični in verski voditelji skupnosti. Med njimi je bil marca leta 2008 umorjen tudi mosulski nadškof Kaldejske cerkve Paulus Faraj Rahho.⁹ Do letošnjega leta se je zgodilo 46 bombnih ali strelskih napadov na cerkve, večkrat v usklajenih napadih na več cerkva hkrati. Zelo pogoste so ugrabitve z zahtevami po odkupnini ali s posilstvi žensk in deklet. Dekleta se morajo včasih tudi poročiti s svojimi ugrabitelji. Tarče so še študentje, ki doživljajo napade, poniževanje in zastraševanje. Napadalci ne prihajajo le iz vrst skrajnih islamističnih skupin (Al-Kajda, IS); med njimi so tudi pripadniki iraške vojske in policije. Policija in sodstvo večinoma ne išče oz. ne obsodi zločincev. Naslednja značilnost napadov je zastraševalni učinek, saj napadalci posegajo po skrajnem nasilju (križanje, iznakaženje, razsekanje udov, ...) z namenom zatreti vsako misel na odpor in spodbuditi občutek brezizhodnosti. Različne skupine (tako šiitske kot sunitске) so zagrozile kristjanom, da se morajo držati določil islamskega prava. Al-Kajda je v letu 2007 nekaj mesecev ustrahovala prebivalce krščanske četrti Dora v južnem delu Bagdada,

jim naložila plačilo davka *džizja*, spreobrnitev v islam ali izselitev (brez premoženja). Napadi se vrstijo tudi na trgovine in podjetja v lasti kristjanov, predvsem na prodajalne z alkoholom in (sodobno) glasbo. Kristjani na ozemlju avtonomnega iraškega Kurdistanu so podvrženi velikim pritiskom, naj se izselijo. Mednarodna pomoč, namenjena manjšinam, se večinoma preusmerja v kurdske vasi, medtem ko je asirsko in drugo manjšinsko prebivalstvo zapostavljeno na vsakem koraku. Kurdi pritiskajo tudi na Asirce, ki živijo na spornih ozemljih na Ninivski ravnici, da bi stopili na njihovo stran v sporu z osrednjo vlado. Kljub temu je Kurdistan pomembno zatočišče krščanskih beguncev iz drugih predelov države. V desetih letih od leta 2003 do 2013 se je število asirskih kristjanov v Iraku vsaj prepolovilo na 300.000-450.000. Po ocenah je kar tretjina iraških beguncev iz vrst kristjanov.

Leto 2014 je prineslo zadnji udarec za asirske kristjane, ki so ostali v Iraku. 10. junija letos so sile Islamske države Iraka in Sirije (ISIS) osvojile Mosul. Vsi pripadniki manjšin v mestu so nemudoma postali tarče. Z vzpostavitev muslimanskega prava ali *šarije* so začele veljati stroge omejitve za krščansko prebivalstvo. 15. junija so začeli pobirati *džizjo*, davek za nemuslimane, z izhodiščno višino 250 dolarjev. Pripadnikom manjšin so prepovedali opravljati javne službe, ženske so morale zapustiti vsa delovna mesta. 17. julija je izšel ukaz, da se morajo kristjani spreobrniti v islam, plačati *džizjo*, ali pa bodo usmrčeni; za umik iz mesta so jim dali dva dneva. Domove kristjanov so označili z arabsko črko nun ("nasrani", kar pomeni kristjan) ter jih razglasili za lastnino Islamske države. Ob begu iz mesta so vojaki beguncem pobrali vsa lastnina, vključno s prevoznimi sredstvi, tako da so morali bežati peš. Nekaj družin je v hudi stiski sprejelo islam. Nad prebivalstvom, ki je ostalo v mestu, borci Islamske države še naprej izvajajo teror. Vrstijo se ugrabitve žensk in deklet, ki so nato prisiljene v poroko, ločevanje družin, uboji in plenjenje lastnine.

V Mosulu in neposredni okolici so uničili, oropali, zasedli ali spremenili v mošeje vse cerkve, samostane ter škofijske sedeže, hkrati pa uničujejo tudi vse islamske spomenike, ki niso v skladu z njihovo skrajno interpretacijo.

Območja severno in vzhodno od Mosula (Ninivska ravnica) s pretežno asirskim prebivalstvom, ki jih je izpraznila iraška vojska, so zasedli kurdski pešmerge. Asirci so večinoma pozdravili njihovo zaščito, a je iz zgodovinskih razlogov med njimi veliko zaskrbljenosti, predvsem zaradi strahu, da bi Kurdi položaj izkoristili za naselitev območja, ki so ga izpraznili asirski begunci.¹⁰ V avgustu je Islamska država prevzela nadzor še nad pretežno asirskima mestoma Tel Keyf in Bakhdida (Karakoš), kar je privedlo do dodatnega vala beguncev. Na Ninivski ravnici je izpraznjenih 50 naselij, od tega 28 asirskih, 15 šabaških, 7 jazidskih ter eno armensko. Nekaj beguncev je ostalo ujetih na ozemlju Islamske države in živijo v hudem pomanjkanju. Skupno število notranje razseljenih oseb zaradi zadnjih spopadov je blizu milijona; od tega je približno četrtnina kristjanov. Naseljeni so v iraškem Kurdistanu, v severovzhodni Siriji (pod nadzorom sirskih Kurdov) in na varnih območjih Ninivske ravnice. Tiste, ki so nastanjeni v začasnih bivališčih, pravkar prizadevata še močno deževje in mrz ob bližajoči se zimi, saj gre za gorato območje z nizkimi temperaturami. Begunci živijo v nenehnem strahu in negotovosti glede prihodnosti.

Pred krščanskimi skupnostmi v Iraku je danes ena najtežjih preizkušenj iz njihove stoletne zgodovine. Prva rešitev bi bila trajna naselitev na zaenkrat varnem območju Kurdistanu, kar pa bi pomenilo nove konflikte s kurdske oblasti, ki so na uspešni poti k ustanovitvi prve neodvisne kurdske nacionalne države in niso naklonjene povečanju deleža pripadnikov manjšin na svojem ozemlju. Druga rešitev je množična izselitev na Zahod. Posamezniki znotraj ameriške diaspore si tako prizadevajo za sprejem posebnega zakona, ki bi omogočil množično

preselitev asirskih kristjanov v ZDA. Temu med drugimi odločno nasprotuje kaldejski patriarh Loius Rapahel I. Sako, ki v tem času pospešeno poziva svetovne velesile, Združene narode in druge krščanske cerkve k ukrepanju in pomoči svoji skupnosti. Tretja možnost je najtežja: vztrajati in upati na posluš pri iraški vladi in mednarodni skupnosti. Kot že v preteklosti se vrstijo pozivi k ustanovitvi posebnega območja na Ninivski ravnici, ki bi bila pod upravo Asircev ter drugih manjšin in bi imela tudi svoje varnostne sile ter določeno mero avtonomije. Pogoj za to je seveda odločna protiofenziva proti Islamski državi, ki bi onemogočila nadaljnje ogrožanje krščanskega prebivalstva na tem območju. Kristjani v Iraku si večinoma prizadevajo za narodnostno in versko sobivanje z močno osrednjo oblastjo in določeno mero lokalne avtonomije (centripetalni federalizem). Resnična situacija pa kaže, da je država *de facto* že razdeljena na tri enote, šiitsko, sunitsko in kurdsko. Mednarodna skupnost mora znotraj te ureditve zagotoviti prostor in zaščito za preostale manjšine, ki so danes žrtve spopada za strateške vire in novo delitev Bližnjega vzhoda.

20. avgusta letos, med ofenzivo Islamske države, se je v Erbilu, antični Adiabeni, zbralo pet patriarhov, da bi izrazili podporo iraškim kristjanom. Na obisku so bili vrhovni poglavarji Maronitske, Sirske ortodoksne, Kaldejske katoliške, Grške katoliške in Sirske katoliške Cerkve. Skupaj so molili za vse prizadete.

Kristjani v konflikthih na Bližnjem vzhodu danes niso ena od spopadajočih se sekt, kakor je razbrati iz medijskih poročil, ki nekritično govorijo o medsektaskem nasilju. So preganjana skupnost, vedno uporaben grešni kozel ali kolateralna škoda regionalnih spopadov, ki so v veliki meri od zunaj sproženi interesni spopadi za nadzor nad viri. Zopet so, kot že večkrat v svoji zgodovini, podvrženi nasilju, ki jim krati osnovne človekove pravice. Narava in intenzivnost nasilja kažejo na sistematično uničevanje narodnostne oz. verske skupnosti, ki izpolnjuje vse pogoje za genocid po določilih mednarodnega prava.

V Siriji in Iraku obstaja realna možnost, da bodo stoletne krščanske skupnosti izginile, v primežu fizične ogroženosti in izseljevanja zaradi nemogočih razmer, ne da bi bile sploh vpletene v konflikte različnih interesnih skupin. Njihovi muslimanski sosede se pod vplivom težke ekonomske situacije, vračanja k močnejši verski identiteti ob padcu s korupcijo prežetih sekularnih režimov in iz tujine financiranega ideološkega hujskaštva obračajo proti njim. Zdi se, da Zahod pri tem zopet prevzema vlogo, ki jo je v zgodovini že večkrat odigral: krščanskim skupnostim na območju Bližnjega vzhoda zagotavlja zaščito in obljublja konkretno pomoč, a jih v kritičnih trenutkih zaradi lastnih težav ali drugih interesov pušča na milost in nemilosti preganjalcem.¹¹ Ta scenarij se je že odvil v času med prvo svetovno vojno in za posledico pustil enega največjih genocidov v zgodovini človeštva. Pogosto se zgodi, da se zgodovina ponavlja; ni pa nujno, da jo ponovimo mi.

Naj končamo z besedami sedanjega kaldejskega patriarha: "Naši muslimanski sosede nam niso pomagali. Zahod nas je opazoval in, kot kaže, spregledal naše trpljenje. Toda ne bomo zapustili svoje zemlje, ne glede na žrtve."

-
1. Viri: Wilhelm Baum in Dietmar W. Winkler, *The Church of the East, A concise history*, Routledge Curzon, 2003; Heleen Murre-van der Berg, "Syriac Christianity", v: Ken Parry ed., *The Blackwell Companion to Eastern Christianity*, 2007.
 2. Aramejščino, ki spada med semitske jezike, je kot *lingua franca* staroveškega Bližnjega vzhoda pred osvajanjem Aleksandra Velikega razširil novoasirski imperij v 8. stoletju pr. Kr. Zahodna veja aramejščine je nadomestila hebrejščino kot pogovorni jezik v Palestini po babilonskem izgnanstvu.
 3. Za Cerkev na Vzhodu se predvsem v zahodnih virih uporablja tudi naziv nestorijanska Cerkev, za Siroko ortodoksno Cerkev pa monofizitska ali jakobitska Cerkev. Vse te nazive skupnosti same zavračajo zaradi pejorativnih konotacij in ker se ne ujemajo z dejanskim teološkim naukom.
 4. Zavest o pripadnosti posebnemu narodu so pospeševali zahodni misijonarji in raziskovalci, ki so na tem območju odkrivali arheološke ostaline starih Asircev. Idejo o narodni kontinuiteti od asirskega imperija do danes je prevzela predvsem cerkvena in politična elita, medtem ko je večina svojo pripadnost videla v okviru plemena ali posameznih Cerkva. Tudi danes med kristjani različnih denominacij in znotraj njih ni enotnega mnenja o narodni pripadnosti. Asirsko identiteto so najbolj sprejeli v Asirski cerkvi Vzhoda,

- medtem ko so kristjani v Siriji oblikovali svojo, aramejsko narodnost; spet drugi se štejejo za Arabce krščanske veroizpovedi, nekateri pa se raje izrekajo po državljanski pripadnosti (Iračani, Turki, Sirci). V tem članku uporabljam oznako asirski kristjani za vse krščanske skupnosti s sirskim litrugičnim jezikom na obravnavanem območju (angleščina tako razlikuje med pojmom Syrian, ki označuje narodno ali državno pripadnost, ter Syriac, ki označuje jezikovno skupino), glede na to, da se kristjani v Iraku povečini strinjajo z asirsko ali asirsko-kaldejsko identiteto. O tem gl. Sami Zubaida, "Contested nations: Iraq and the Assyrians, v: *Nations and nationalism* 6 (3), 2000, 363-382 (<http://www.aina.org/articles/contestednations.pdf>, pridobljeno 28.10.2014), ter Sener Akturk, *Perspectives on Assyrian Nationalism*, <http://www.aina.org/articles/poan.pdf>, pridobljeno 28.10.2014).
5. Wilhelm Baum in Dietmar W. Winkler, *The Church of the East, A concise history*, Routledge Curzon, 2003, str. 134.
 6. Vira: Peter BetBasoo, *Incipient Genocide. The Ethnic Cleansing of the Assyrians of Iraq*, Assyrian International News Agency, 2013 (revised September 3, 2014), <http://www.aina.org/reports/ig.pdf>, pridobljeno 30.10.2014; *Facing Annihilation. Innocent Assyrian victims of an unfolding Genocide*, Assyria Council of Europe, 14. avgust 2014, <http://www.aina.org/reports/facann.pdf>, pridobljeno 30.10.2014.
 7. O upravičenosti označitve dogajanja z genocidom gl. *Incipient Genocide*, str. 8 s.
 8. V primerjavi z obdobjem pred letom 2003 je letno število umorov naraslo za kar 2000x! Prim. *Incipient Genocide*, str. 9.
 9. O tem so poročali tudi naši mediji, obširno predvsem v Družini: <http://www.druzina.si/icd/spletnastran.nsf/all/47691BB1ACFB6F81C125741100345D50?OpenDocument>, pridobljeno 30.10.2014.
 10. Konstantin Sabo, *Further Arming the Kurds Could Prove Dangerous*, <http://www.aina.org/guesteds/20140901185145.htm>, pridobljeno 30.10.2014.
 11. Hudo kritiko današnje politike ZDA in drugih zahodnih držav glede položaja v Iraku je izrekel tudi kaldejski patriarh Raphael Louis I. Sako: <http://www.washingtonpost.com/blogs/worldviews/wp/2014/09/04/church-patriarch-in-iraq-blames-u-s-for-christians-misery/>, pridobljeno 30.10.2014.; <http://www.druzina.si/ICD/spletnastran.nsf/clanek/iraski-patriarh-sako:-ostra-kritika-politike-zahoda>, pridobljeno 30.10.2014..